

FRÁSÖGN

af fundi þingmannanefndar um norðurskautsmál
í Helsinki 24. nóvember 2017.

Af hálfu Alþingis sóttu fundinn Ari Trausti Guðmundsson, formaður þingmannanefndar um norðurskautsmál, og Bylgja Árnadóttir, ritari. Helsta verkefni fundarins var að ræða áherslur næstu þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál sem haldin verður haustið 2018. Önnur mál á dagskrá voru viðskiptahindranir og fríverslun á norðurslóðum, formennska Finna í Norðurskautsráðinu og tillaga að frumbyggjaskóla. Formaður þingmannanefndarinnar, Eirik Sivertsen frá Noregi, stýrði fundinum.

Gestir fundarins voru Tero Vauraste, formaður Arctic Economic Council, og Aleksí Härkönen, sendiherra Finnlands gagnvart norðurskautinu. Tero Vauraste kynnti Arctic Economic Council fyrir nefndarmönnum. Um er að ræða sjálfstæð samtök sem starfrækt hafa verið í þrjú ár og í þeim eru þátttakendur frá öllum átta norðurskautsríkjunum. Samtökin eru opin öllum sem áhuga hafa á starfseminni, þar á meðal fyrirtækjum sem hafa starfsemi á norðurslóðum. Vauraste ræddi einnig um viðskiptahindranir og fríverslun á norðurslóðum. Hann sagði viðskiptahindranir færast í aukana og nefndi sem dæmi viðskiptaþvinganir ESB og fleiri landa gagnvart Rússlandi og fyrirætlanir Bretlands um að draga sig út úr ESB. Nýir fríverslunarsamningar væru í auknum mæli gerðir við lönd í austri, t.d. fríverslunarsamningur Íslands við Kína. Vauraste benti á að umhverfi fríverslunarsamninga væri flókið á norðurskautinu, sum landanna tilheyrðu ESB, tvö Evrópska efnahagssvæðinu, Norður-Ameríkuríkin væru aðilar að NAFTA og svo væri það Rússland. Að mati sérfræðinga Arctic Economic Council væri afnám viðskiptaþvingana nauðsynlegt til að stuðla að sjálfbærri þróun á norðurskautssvæðinu. Vauraste sagði brýna þörf á að gera rannsókn á því hvar stærstu hindranirnar væri að finna í viðskiptum milli ríkjanna á norðurslóðum. Vauraste benti á að íbúar norðurslóða, og þar af leiðandi skattgreiðendur, væru fáir og gætu illa staðið undir þeirri uppbyggingu sem þörf væri á. Þess vegna væri nauðsynlegt að laða að erlenda fjárfestingu.

Aleksí Härkönen sagði fundarmönnum frá reynslu Finnlands af formennsku í Norðurskautsráðinu sem hófst í ár. Hann benti á að Finnland hefði áður gegnt formennsku í ráðinu, árin 2000-2002, en sagði verkefnið mun umfangsmeira í þetta skiptið. Ýmsar ástæður væru fyrir því, fyrst og fremst sú að Norðurskautsráðið hefði aukið umsvif sín. Þrjár alþjóðasáttmálar hefðu litið dagsins ljós, einn um leit og björgun, annar um viðbrögð við olíuleka og sá þriðji um samvinnu á vettvangi vísinda. Norðurslóðir stæðu auk þess frammi fyrir alvarlegri áskorunum, einna helst loftslagsbreytingum. Härkönen benti á að mest væri fjallað um hopun íshellunnar en ekki væri búið að rannsaka í þaula mögulegar afleiðingar af þiðnun sífrera. Versnandi alþjóðleg samskipti væru áhyggjuefni en Härkönen sagði þau ekki enn hafa haft áhrif á samvinnu um málefni norðurskautsins. Hann nefndi sem dæmi að Bandaríkin og Rússland hefðu unnið saman að tillögu á vettvangi Alþjóðasiglingamálastofnunarinnar um skipaferðir á Beringssundi.

Härkönen sagði það ekki hlutverk formenskuríkis Norðurskautsráðsins að breyta algjörlega áherslum. Mikilvægt væri að tryggja samfellu og að ráðið setti sér langtíamarkmið. Þema formenskuru Finna er *sameiginlegar lausnir* og með því er vísað til Parísarsamkomulagsins og heimsmarkmiða Sameinuðu þjóðanna. Í umræðum um loftslagsbreytingar sagði Härkönen ljóst að málefnið væri það stærsta sem Norðurskautsráðið stæði frammi fyrir og að það þyrfti að skoða í tengslum við alla starfsemi ráðsins. Nú þegar Bandaríkjastjórn hefði lýst því yfir að hún mundi ekki fullgilda Parísarsamkomulagið væri óljóst hver stefna stjórnarinnar væri og ekki síður hvernig það hefði áhrif á starf Norðurskautsráðsins. Enn hefði þó engin breyting orðið á þátttöku Bandaríkjamanna í starfsemi ráðsins.

Samu Paukkunen, framkvæmdastjóri nefndarinnar, kynnti stuttlega næstu þingmannaráðstefnu um norðurskautsmál sem haldin verður dagana 16.-19. september 2018. Ráðstefnan verður haldin í þingi Sama í Inari í Finnlandi. Rætt var um möguleg áhersluefni fyrir yfirlýsingu ráðstefnunnar og einnig umræðuefni fyrir málstofur. Í umræðum sagðist Ari Trausti Guðmundsson vilja leggja megináherslu á velferð, nýsköpun og þekkingarmiðlun. Hann stakk upp á því að sú aðferðafræði sem þróuð hefði verið á Íslandi við forvarnir gegn áfengis- og vímuefnanotkun ungmenna yrði rædd í málstofu. Mikill árangur hefði náðst í þessum efnum á síðustu áratugum á Íslandi. Einnig væri hægt að ræða ríkisstyrkta nýsköpun með þátttöku Nýsköpunarmiðstöðvar Íslands. Varðandi þekkingarmiðlun benti Ari Trausti á að því meira sem almenningur vissi um loftslagsbreytingar og umhverfisvá, því meiri þrýstingur skapaðist á stjórnámálamenn að fjármagna rannsóknir. Mikilvægt væri því að fræða almenning um norðurslóðir og loftslagsmál. Tiina Sanila-Aikio, þingmaður Samþingsins, sagðist styðja áherslu á velferðarmál og benti á verkefni um forvarnir gegn sjálfsmorðum sem starfrækt væri í Inari.

Eirik Sivertsen formaður dró umræður saman og lagði til að áhersluefni fundarins yrðu fjögur. Í fyrsta lagi stafrænt norðurskaut; þ.e. hvernig eigi að undirbúa norðurslóða undir hina svokölluðu 4. iðnbyltingu og hvernig hægt sé að tryggja það að íbúar norðurskautsins geti tekið þátt í hinum stafræna heimi. Í öðru lagi loftslagsbreytingar á norðurslóðum, hvernig hægt sé að draga úr þeim og lifa með afleiðingum þeirra, sér í lagi þiðnun sífrera. Í þriðja lagi samfélagsleg ábyrgð fyrirtækja, hvernig tryggja eigi að íbúar norðurskautsins njóti góðs af auknum umsvifum á svæðinu og að fyrirtæki fylgi alþjóðlegum stöðlum við störf sín á þessu viðkvæma svæði. Í fjórða lagi velferð og þá einna helst hvaða nýjungar megi nýta til að tryggja velferð íbúa norðurskautsins. Sivertsen sagði einnig mikilvægt að í yfirlýsingu ráðstefnunnar kæmi fram skýr stuðningur við Parísarsamkomulagið.

Rætt var um þátttöku þingmannanefndarinnar á samfélagsmiðlum en henni verður hleypt af stokkunum innan skamms. Framkvæmdastjórinn tilkynnti nefndinni að reikningar hefðu verið stofnaðir á twitter og facebook en á fyrri fundi hafði nefndin samþykkt notkunina á myllumerkinu #arcticmatters.

Ari Trausti Guðmundsson kynnti stuttlega hugmynd sína að fræðsluverkefni frumbyggja á norðurslóðum sem lögð var fyrir nefndina á síðasta fundi hennar. Fyrirmynd frumbyggjaskólans yrði Jarðhitaskóli Sameinuðu þjóðanna hér á landi. Kennslan færi fram á sumarnámskeiðum þar sem frumbyggjar kenndu fræðimönnum, fjölmiðlafólki eða öðrum áhugasömum um menningu sína og miðluðu þekkingu sinni á nýtingu náttúruauðlinda. Ari Trausti bað nefndarmenn að íhuga nokkra þætti varðandi hugmyndina, þar á meðal fýsileika hugmyndafræðarinnar, fjármögnun og staðsetningu skólans og val á þátttakendum. Rætt var um mögulega skörun við starf Háskóla norðurslóða og Katri Kulmuni frá Finnlandi benti á að háskólinn skipulegði vettvangsferðir á norðurslóðasvæði. Ákveðið var að skrifstofa þingmannanefndarinnar bæri hugmyndina undir ýmsa mögulega samstarfsaðila, þar á meðal Norðurskautsráðið og Háskóla norðurslóða.

Að lokum var rætt um málefni norðurslóða innan einstakra aðildarríkja. Igor K. Chernyshenko frá Rússlandi sagði frá nýjum lögum um norðurslóðasvæði Rússlands. Norðurslóðasvæði eru sérstaklega skilgreind í lögnum og þar verða í boði aukin fjárfestingartækifæri og stuðningur við félagsleg verkefni.

Næsti fundur nefndarinnar verður haldinn í Kiruna í Svíþjóð 13.-14. maí. Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar þingmannanefndar um norðurskautsmál og á vefsvæðinu arcticparl.org.